

Asia: VN/16344/2020

Lausuntopyyntö lakiluonnoksesta luottotietolain muuttamiseksi maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO LAKILUONNOKSESTA LUOTTOTIETOLAIN MUUTTAMISEKSI MAKSUHÄIRIÖMERKINTÖJEN SÄILYTYSAIKOJEN LYHENTÄMISEKSI

Oikeusministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa luottotietolakiin esitettävien muutosten johdosta. Ehdotuksella toteutettaisiin eduskunnan lausumassa edellytetty luottotietojen säilytysaikojen lyhentäminen sen johdosta, että maksuhäiriömerkinnän aiheuttanut saatava on suoritettu. Pääsääntöisesti nyt kahden tai kolmen vuoden säilytysaika lyhenisi yhdeksi kuukaudeksi.

Aiempaa lyhyemmät ja selkeämmät maksuhäiriötietojen säilytysajat edistäisivät luonnollisen henkilön toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa. Esityksellä on kuitenkin monenlaisia muitakin vaikutuksia, joita on esityksessä arvioitu. Rästinsä hoitaneiden toimintamahdollisuudet paranisivat. Tällä olisi myönteisiä vaikutuksia myös pienituloisten mahdollisuuksiin vuokramarkkinoilla ja tätä kautta asumistuen ja toimeentulotuen saajien mahdollisuuksiin saada edullisempia asuntoja. Kun asumistuki-menojen kasvusta kannetaan huolta, tämä olisi nähtävä positiivisena asiana.

Vuokra-asunnon saamisessa luottotietomerkinällä on iso merkitys. Erityisesti kilpailluilla vuokramarkkinoilla pääkaupunkiseudulla luottotiedoton hakija ei ole varteen otettava vaihtoehto. Pienituloisten henkilöiden osalta kyse on yleensä myös siitä, että heidän on saamiensa asumisen tukien takia (asumistuki, toimeentulotuki) pyrittävä löytämään mahdollisimman edullinen ja pitkäaikainenkin asunto. Tiukassa kilpailutilanteessa on voitava toimia nopeasti, jolloin täysi toimijuus edellyttää luottotietoja.

Luottohäiriömerkinnällä on nykyisellään vaikutusta myös muissa kuin asunnon saantiin liittyvissä tilanteissa. Asiakkaalta vaaditaan useimmiten vuokravakuutta ja tämän lisäksi sähkö- tai vesi-yhtiö voi vaatia asiakkailtaan vakuutta tai ennakkomaksua tietyissä tilanteissa. Vakuus on yleinen käytäntö esimerkiksi silloin kun asiakkaalta on aikaisemmin jäänyt sähkö- tai vesi-yhtiölle erääntyneitä maksuja tai asiakkaan luottotiedot eivät ole kunnossa. Myös kotivakuutus vaaditaan useimmiten vuokra-asunnon saamiseksi. Perustoimeentulotukena voidaan myöntää välttämättömät asunnon muuttoon liittyvät menot sekä kotivakuutukseen, sähköön ja veteen liittyvät kustannukset. Näiden kustannusten voi arvioida jossain määrin vähenevän, jos henkilöiden ei tarvitse näiden syiden johdosta turvautua yhteiskunnan tarjoamaan viimesijaiseen taloudelliseen tukeen. Taloudellinen vaikutus julkisen talouden menoihin ei ole arvioitavissa kovin merkittäväksi, mutta ainakaan esityksen ei pitäisi lisätä näitä kuluja.

Maksuvaraa jonkin verran omaavien mutta luottotiedottomien henkilöiden mahdollisuudet tehdä isompia hankintoja kaupallisten rahoituskanavien kautta ovat olleet rajalliset. Esityksessä kuvatut vaikutukset luottopäätösten tekemiseksi tarvittavien selvitysten lisääntyneeseen tarpeeseen ja luottojen saannin vaikeutumiseen ovat relevantteja huolia, jotka toisaalta voivat myös hillitä epätervettä velkaantumista. Sosiaalihuollon palveluissa esiin nousevia tilanteita ovat nykyisellään kodinkoneen rikkoutumiseen tai työssäkäynnin kannalta välttämättömän ajoneuvon hankkimiseen liittyvät hankinnat. Näissä on joissain tilanteissa voitu käyttää hyväksi sosiaalisen luoton tuksen palveluita ja joissain tilanteissa ratkaisuksi on tullut täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen edellytysten täyttyessä. Mikäli henkilöllä olisi mahdollisuus saada lainaa esimerkiksi rahoitusyhtiöstä tai ostaa kodinkone osamaksulla, tarve turvautua sosiaalihuollon palveluihin voisi tältä osin vähentyä. Näissä palveluissa asiakkaan taloudellisesta tilanteesta hankitut selvitykset ovat jo nykyisellään varsin kattavia, joten niiden tiedontarpeeseen ei tieto luottotietomerkinnästä sinänsä ole ratkaiseva.

Asiaksmaksujen määrä ulosotossa on suuri. 1.7. voimaan tulevassa asiakasmaksulain muutoksessa on pyritty osaltaan vähentämään maksuvaikeuksia ja korostamaan maksujen huojentamisen ensisijaisuutta. Laissa säädetään myös esimerkiksi maksujen kokonaisrasitusta pienentävästä maksukatosta. Kenenkään asiakkaan palvelua ei evätä asiaksmaksujen maksamattomuuteen tai maksuhäiriöiden takia, vaan asiakkaan tulee joka tapauksessa saada tarvitsemansa palvelut. Silti häiriömerkinnällä voi olla vaikutuksia ihmisen käyttäytymiseen, eikä hän välttämättä hakeudu palveluihin mm. maksukyvyttömyyden tai luottotietojen menettämisen takia. Tästä näkökulmasta luottotietomerkinnän lyhentämisellä voisi olla positiivisia vaikutuksia ihmisen elämän hallinnan näkökulmasta. Toisenlaisia, esityksessä kuvattuja vaikutuksia on, jotka voivat vaikuttaa esim. velkaantumiskierteessä olevien tai jopa piittaamattomien henkilöiden kohdalla esimerkiksi lisävelkaantumiseen.

Akuutissa velkaantumisen vaiheessa saattaa esitys jossain määrin pidentää epätoivottua kierrettä, kuten esityksessä on kuvattu. Lisäksi uhka lähipiiriin kohdistuvasta taloudellisesta paineesta maksuhäiriömerkinnän poistamiseksi on vartenotettava. Ongelman laajuutta hillinneen positiivisen luottorekisterin käyttöönto luottokelpoisuuden arvioinnin tueksi tulevaisuudessa, mutta muutokseen on varauduttava sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa tunnistamalla taloudelliseen väkivaltaan liittyviä tilanteita entistä paremmin sekä kehittämällä keinoja auttaa tilanteeseen joutuneita.

Velkaantumiskierteiden katkaisemisen helpottamiseksi on myös perusteltua, ettei luottotietolain 13 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettua velallisen tunnustamaa maksuhäiriömerkintää koskevaa säilytysaikaa esitetä muutettavaksi. Vapaaehtoisessa velkojen järjestelyssä asiakkaalle tehdään luottotietoihin TK-merkintä, jolloin maksuhäiriömerkintä voi näissä tilanteissa suojata ylivelkaantumiselta.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että oikeusministeriön ehdottamat muutokset luottotietolakiin olisivat perustellumpaa ottaa käyttöön samanaikaisesti positiivisen luottorekisterin käyttöönoton kanssa, jotta esityksessä mainitut kielteiset vaikutukset jäisivät mahdollisimman vähäisiksi. Koska kuitenkin nyt esitetyillä muutoksilla luottotietolakiin on voittopuolisesti myönteisiä vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan asiakkaiden näkökulmasta, lakiesitys on kannatettava.

Kansliapäällikkö

Kirsi Varhila

Erityisasiantuntija

Ritva Liukonen

Varhila Kirsi
Sosiaali- ja terveysministeriö

Liukonen Ritva
STM